

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28, Chișinău MD 2004, Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin. (1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

50.50

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA		
Intrare Nr.	8040/50	
" 18 "	18	2010

I – AUTORUL SESIZĂRII

1. Nume: **ȚÎCU** 2. Prenume: **OCTAVIAN**

3. Funcția: **Deputat în Parlamentul Republicii Moldova**

* Dacă autorul sesizării este reprezentat/ă, a se anexa o procură semnată de autorul sesizării

II – OBIECTUL SESIZĂRII

12.1 Prezenta sesizare are ca obiect exercitarea controlului constituționalității asupra Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova (*numărul legii nu este publicat*) adoptată la 16 decembrie 2020 în a II-a lectură. (*proiect nr. 477 din 01 decembrie 2020*)

Sușinem că acest act normativ este contrar prevederilor Declarației de Independență a Republicii Moldova și contravine următoarelor prevederi ale Constituției:

Art. 7 „Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică”.

Art. 13, alin. (1) „Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine.”

Art. 16 alin. (2) „Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

III – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

13.1 În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a reținut că actul adoptat de Parlament se bucură deja de statutul de „lege”, chiar dacă încă nu a intrat în vigoare. În acest sens, Curtea a reținut că, fiind sesizată, ea poate verifica constituționalitatea unei legi atât înainte publicării ei în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, cât și după publicare (a se vedea HCC nr. 9 din 14 februarie 2014, § 40 și punctul 1 din dispozitiv; HCC nr. 24 din 8 octombrie 2020, § 15).

13.2 La 16 decembrie 2020 Parlamentul Republicii Moldova a votat în lectura a II-a proiectul de lege nr. 477 din 01.12.2020 privind adoptarea Legii cu privire la funcționarea limbilor

vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

13.3 În fapt, adoptarea acestei legi vine ca un răspuns la hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 04.06.2018 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova și a articolului 4 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale prin care s-a constatat desuetudinea Legii nr. 3465 din 1 septembrie 1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești.

13.4 Totodată, actul normativ contestat a preluat o mare parte din conținutul normelor care se regăseau în legea nr. 3465 din 1 septembrie 1989. Necesitatea adoptării unei asemenea legi în Republica Moldova nu mai este de actualitate. Curtea Constituțională a stipulat că „aceeași denumire a legii induce existența unui paternalism în materie de utilizare a limbilor în general, incompatibil cu realitățile europene prezente în materie de drepturi fundamentale” și că „comunitatea din Republica Moldova trăiește într-un alt stat, unul nou, de drept, democratic și independent, în care rațiunile de moment ale Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite nu-și mai au rostul”. (A se vedea pct. 31 și 35 din HCC nr. 17 din 04.06.2018)

13.5 Articolul 2 din actul normativ contestat stabilește că „Republica Moldova asigură condițiile necesare pentru utilizarea și dezvoltarea limbii ruse ca limbă de comunicare interetnică în Republica Moldova. Limba rusă, în calitate de limbă de comunicare interetnică se folosește pe teritoriul republicii, alături de limba de stat.” În acest context, susținem că legea organică are menirea de a dezvolta normele constituționale, dar nu și să le modifice.

13.6 Susținem că potrivit art. 13 alin. (2) din Constituție, statul recunoaște și protejează dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la funcționarea limbii ruse și a altor limbi vorbite pe teritoriul țării. Din interpretarea normei constituționale nu se poate deduce că limba rusă ar avea un statut prioritar, sau chiar mai mult „limbă de comunicare interetnică”. Subsecvent, actul normativ contestat contravine și acestei norme constituționale.

13.7 Potrivit Biroului Național de Statistică, datele recensământului din anul 2014 reflectă următoarea structură etnică a populației din Republica Moldova: ucraineni – 6,6%, găgăuzi - 4,6%, ruși - 4,1%, bulgari - 1,9%, romi – 0,3%, iar alte etnii constituind 0,5% din populație.

13.8 În context, recunoașterea unei limbi aparținând unei minorități etnice care reprezintă 4,1% din populație ca fiind limbă de comunicare interetnică încalcă principiul egalității consfințit de art. 16 din Constituție în raport cu celelalte minorități naționale.

13.9 Actul contestat stabilește la art. 3 alin. (2) că „în UTA Gagauzia, limba oficială în diferite sfere ale vieții, este limba de stat, limba găgăuză sau rusă”. Susținem că această normă încalcă art. 13 alin. (1) din Constituție și stabilește în mod tacit statutul de limbă de stat al limbii

găgăuze și al limbii ruse.

13.10 Un alt argument al neconstituționalității acestei legi îl reprezintă și faptul că în relațiile cu autoritățile de stat, administrația publică, instituțiile publice, precum și cu întreprinderile și organizațiile situate pe teritoriul Republicii Moldova, limba comunicării verbale și scrise este limba de stat sau limba de comunicare interetnică, la alegerea cetățeanului. Această prevedere îi atribuie în mod indirect limbii ruse statutul de limbă de stat, contrar art. 13 alin. (1) din Constituție.

13.11 Conform Declarației de independență a Republicii Moldova nr. 691-XII din 27.08.1991, „(...) în ultimii ani mișcarea democratică de eliberare națională a populației din Republica Moldova și-a reafirmat aspirațiile de libertate, independență și unitate națională, exprimate prin documentele finale ale Marilor Adunări Naționale de la Chișinău din 27 august 1989, 16 decembrie 1990 și 27 august 1991, prin legile și hotărârile Parlamentului Republicii Moldova privind decretarea limbii române ca limbă de stat și reintroducerea alfabetului latin, din 31 august 1989, drapelul de stat, din 27 aprilie 1990, stema de stat, din 3 noiembrie 1990, și schimbarea denumirii oficiale a statului, din 23 mai 1991”.

13.12 Prin Hotărârea nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea articolului 13 alin.(1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a statuat că „în sensul Preambulului Constituției, Declarația de Independență a Republicii Moldova face corp comun cu Constituția, fiind textul constituțional primar și imuabil al blocului de constituționalitate. În cazul existenței unor divergențe între textul Declarației de Independență și textul Constituției, textul constituțional primar al Declarației de Independență prevalează.

13.13 Ținând cont de faptul că există o contradicție între Constituție și Declarația de Independență a Republicii Moldova în ceea ce privește denumirea limbii de stat, vom interpreta această contradicție prin aplicarea Hotărârii Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 și vom menționa că în Republica Moldova limba de stat este limba română. În aceeași hotărâre, autoritatea de jurisdicție constituțională a mai reținut că nici un act juridic, indiferent de forța acestuia, inclusiv Legea Fundamentală, nu poate veni în contradicție cu textul Declarației de Independență.

13.14 Potrivit hotărârii Curții Constituționale nr. 33 din 10.10.2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție, interpretarea dată dispozițiilor constituționale comportă caracter oficial și obligatoriu pentru toți subiecții raporturilor juridice. Hotărârea prin care se interpretează un text constituțional are putere de lege și este obligatorie, prin considerentele pe care se sprijină, pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova. Aceasta se aplică direct, fără nici o

altă condiție de formă.

13.15 În vederea asigurării drepturilor minorităților naționale specificate la art. 13 alin. (2) din Constituție, Parlamentul Republicii Moldova a ratificat Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale din 01.02.1995, precum și a adoptat Legea cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor nr. 382-XV din 19.07.2001.

13.18 În hotărârea nr. 17 din 04.06.2018 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova și a articolului 4 alin. (2) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională a reținut că protecția și promovarea limbii oficiale garantează dezvoltarea identității comunității statale și asigură comunicarea dintre și în cadrul părților constitutive ale populației. Posibilitatea cetățenilor de a utiliza limba oficială oriunde în țară permite evitarea unei discriminări în regiunile în care minoritățile sunt majoritare. Cunoașterea limbii oficiale este importantă și din perspectiva persoanelor care aparțin de minoritățile naționale. De altfel, Raportul explicativ al prevederilor Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, intrată în vigoare pentru Republica Moldova pe 1 februarie 1998, raport în care este comentat articolul 14 § 3 din Convenție, menționează că „cunoașterea limbii oficiale constituie un factor favorabil coeziunii și integrării sociale”. Mai mult, deși cutumă, Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare constituie pentru autoritățile Republicii Moldova o sursă de drept (a se vedea articolul 38 din Convenția din 23 mai 1969 cu privire la dreptul tratatelor, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993). Preambulul acesteia prevede că „protecția și încurajarea limbilor regionale sau minoritare nu trebuie să se facă în detrimentul limbilor oficiale și a necesității de a le însuși”.

IV – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

(A se vedea capitolul IV al Notiței Explicative)

14. 1 Prin prezenta sesizare, solicităm Curții Constituționale a Republicii Moldova să declare ca fiind neconstituțională Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova adoptată la 16 decembrie 2020.

Susținem că acest act normativ este contrar prevederilor Declarației de Independență a Republicii Moldova și contravine următoarelor prevederi ale Constituției:

Art. 7 „Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică”.

Art. 13, alin. (1) „Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine.”

Art. 16 alin. (2) „Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.”

14.2 Potrivit art. 7¹ din Codul jurisdicției constituționale nr. 502-XIII din 16.06.95 și art. 25¹ din Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317-XIII din 13.12.1994, solicităm suspendarea Legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova adoptată la 16 decembrie 2020 până la soluționarea în fond a cauzei cu emiterea unei decizii sau hotărâri definitive.

În motivarea acestei solicitări, susținem că adoptarea acestei legi nu a fost justificată în modul corespunzător în nota informativă. Atât proiectul actului normativ, cât și nota informativă au fost redactate într-un stil declarativ, contrar Legii cu privire la actele normative nr. 100 din 22.12.2017. Mai mult, nota informativă nu conține o analiză clară a cadrului normativ în vigoare în corelare cu actul normativ contestat. Proiectul a fost adoptat în lipsa unor consultări publice, în lipsa avizărilor de către autoritățile competente, dar și în lipsa unor expertize necesare. Nesuspendarea acestei legi va crea mari confuzii de interpretare a normelor legislative.

V – DATE SUPLIMENTARE REFERITOARE LA OBIECTUL SESIZĂRII

(A se vedea capitolul V din Notița Explicativă)

15.1 Menționăm că prevederile aplicabile contestate nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate.

VI - LISTA DOCUMENTELOR

(A se vedea capitolul VI al Notiței Explicative)

VII - DECLARAȚIA ȘI SEMNATURA

(A se vedea capitolul VII al Notiței Explicative)

18.1 Declar pe onoare ca informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Locul: *mun. Chișinău, Republica Moldova*

Data: *18 decembrie 2020*

Octavian ȚÎCU

(semnătura autorului sesizării)